

A MAGYAR BÍRÁK ETIKAI ELŐÍRÁSAINAK VÁLTOZÁSAI 1993-TÓL

TAHYNÉ KOVÁCS Ágnes
adjunktus (PPKE JÁK)

„Ha tehát nézeteltérés támad az emberek között, akkor a bíróhoz fordulnak; viszont bíróhoz menni annyit jelent, mint az igazságossághoz menni, mert a bírót élő igazságosságnak kell tekintenünk, s a felek úgy fordulnak a bíróhoz, mint egy középen álló emberhez.”

(/Arisztotelész: Nikomakhoszi etika)

1. Az etikai kódexek jellegéről általában

Amikor a jogászok etikai¹ kódexei szóba kerülnek, mindenekelőtt azt kell látnunk, hogy az etikai előírások jellemzően sosem jogszabályi² szinten jelennek meg. A *soft law* (puha jog) egészen speciális alkalmazási körével találkozhatunk. A *soft law*-nak a jogirodalomban nincsen egyértelmű és általánosan elfogadott fogalma.³ Egyes szerzők⁴ szerint, „a különböző jelentésváltozatok inkább egy hálót alkotnak, és nem egyközpontúak.”⁵ Leginkább olyan normákra szokás használni a puha jog megjelölést, amelyek jogilag nem kikényszeríthetők. Jelensége nem lehet láthatatlan, nem

¹ Az „etika” kifejezés a görög *éthosz* szóból ered, amelynek jelentése: „érzület”, „jellem”

² Ld. Magyarország Alaptörvénye T) cikk (2) bekezdés.

³ FÖLDI András: A jog Európája. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Budapestinensis*, XLVI., 2009. 195–202.

⁴ Vö. KUN ATTILA: A puha jog (*soft law*) szerepe és hatékonysága a munkajogban – az új Munka Törvénykönyve apropóján. *Pázmány Law Working Papers*, 2012/41. 1–2.

⁵ BLUTMAN László: Nemzetközi *soft law*: hagyjuk dolgozni Occam borotváját. *Közjogi Szemle*, 2008/1. 28–37.

megkerülhető⁶ és nem helyettesíthető a jogrendszer számára:⁷ a puha jogi normák sok esetben közvetett jogi relevanciával bírnak,⁸ és bár elnevezésük által is mutatva gyengébb a normativitási szintjük a jogi kötőerővel bíró normákhoz, jogi szabályozó eszközökhöz viszonyítva, bizonyos fokú regulációs lehetőség, vagy legalább közvetett magatartásbefolyásoló erő rejlik bennük; így gyakorlati hatások kiváltására (is) alkalmasak lehetnek. (Nem volt ez mindig így – etikatörténeti áttekintést nélkülözve gondolhatunk Euripidész híres mondására: „[a] törvéynél az erkölcs mindig biztosabb”.⁹)

A puha jog leginkább morális kötőerővel bír, szankciója csupán a „meg nem felelés szégyene”.¹⁰

A *soft law* ma leginkább a nemzetközi jogban,¹¹ különösen az Európai Unió jogában¹² alkalmazott szabályozó eszköz, vélemények, ajánlások formájában. Hatásait tekintve előkészítik a későbbi társadalmi-jogalkotói párbeszédet (néha pont ezek előzik meg), illetve részben kiindulást jelenthetnek a jogi kötőerővel bíró normák megalkotásához. A *soft law* rendkívül elterjedt és szerteágazó nemzetközi és európai uniós alkalmazásához képest a leglényegesebb különbség az etikai kódexek vonatkozásában az, hogy ez utóbbiakban szinte kivétel nélkül az egyes hivatásokkal egyidős és hosszú időn át hagyományosan elfogadott normák nyertek speciális, írott szabályozási formát. A nemzetközi- és európai uniós *soft law* dokumentumok ezzel szemben, rendszerint aktuális társadalmi, gazdasági-szociológiai kérdésekre adnak (a több ezer éves hagyományokhoz képest tíz-húsz éves előkészületek után) azonnali választ. Utalva a szubsidiaritás elvére, közös vonásuk a *soft law* előírásoknak, hogy megalkotójuk kifejezett szándéka az, hogy a kikényszeríthető jogi normák mellett azokat kiegészítve és nem

⁶ Vö.: „Az ilyen diszkrecionális normák és iránymutatások, a döntéshozók adminisztratív szaktudásának részeként tekintendők, amelyek a határozatok megtámadásakor a bíróság tisztességes eljárását igazolják. Így megkönnyítik a bíróságok bürokratikus döntéshozatal szabályozásában játszott fontos és dinamikus szerepét.” (forrás: Lorne SOSSIN – Charles W. SMITH: *Hard Choices and Soft Law: Ethical Codes, Policy Guidelines and the Rule of the Courts in Regulating Government*. *Alberta Law Review* Vol. 40., 2003/4. 888.

⁷ Vö.: „mivel a ‘nem kötelező erejű’ jog az EU szabályozási politikájának széles körben elfogadott interaktív formáját képezi az összehangolás, az együttműködés, a tárgyalás és a hierarchia eszközei mellett.” [Vélemény az Alkotmányügyi Bizottság részéről (3.5.2007) a Jogi Bizottság részére a ‘nem kötelező erejű’ eszközök intézményi és jogi következményeiről (2007/2028(INI)) K) pont]

⁸ Vö.: a kanadai Legfelsőbb Bíróság 1979-ben így fogalmazott: „a Bíróság szerint az etikai kódex nem tekinthető jogilag kötelező erejűnek, inkább ‘fontos közpolitikai nyilatkozatot’ képvisel”. Ld. SOSSIN–SMITH i. m. 886.

⁹ Vö. PAIS István (szerk.): *Antik bölcssek, gondolatok, aforizmák*. Budapest, Magánkiadás, 1997. 110.

¹⁰ Peter MUCHLINSKI: *Human rights, social responsibility and the regulation of international business: The development of international standards by intergovernmental organisations*. [Non- State Actors and International Law 3.] Kluwer Law International, 2003. 128.

¹¹ Andrew T. GUZMAN – Timothy L. MEYER: *International Soft Law*. *Journal of Legal Analysis*, Volume 2., Issue 1., 1 March 2010. 171–225.

¹² Fabien TERPAN: *Soft Law in the European Union – The Changing Nature of EU Law*. *European Law Journal*, Wiley, 2015/21 (1). 68–96. valamint Michelle CINI: *The soft law approach: Commission rule-making in the EU’s state aid regime*. *Journal of European Public Policy*, Vol. 8., Iss. 2., 2001.

helyükbe lépve jelenjenek meg.¹³ Ez azt is jelenti, hogy a szabályozott területen már vannak, vagy legalábbis készülöben vannak jogi kötőerővel bíró normák, amiket a *soft law* forrásai segítenek, kiegészítenek. Ennyiben hasonlóak a *soft law* egyéb eszközeihez az etikai kódexek is,¹⁴ mert nem a hivatásrend jogszabályi háttere helyébe kívánnak lépni, csupán erősítik annak szabályait.

A jelen tanulmányban a bírói hivatásrendhez köthető magyar írott etikai szabályok változásait vizsgáljuk, melynek gyökerei a jog és az erkölcs kultúrtörténeti kapcsolatán keresztül értelmezhető. Bár az erkölcsöt és a jogot hagyományosan két önálló szabályrendszernek tekintik, ahol mindegyiknek megvan a maga funkciója és eszközrendszere, céljaik nem állnak távol egymástól, sőt, a két normarendszer szorosan kapcsolódik egymáshoz. Az embernek mind a társadalmi szabályok, mind a jogrend vonatkozásában is van erkölcsi kötelezettsége: a jogkövetés.¹⁵ Az erkölcsi normák érvényesülésének három vetülete az egyén önmagával való kapcsolata, az egyének egymás közti, interperszonális kapcsolatai és végül a szociális térben való általános és folyamatos érvényesülés a társadalmi erkölcsi normái által. A jogi normák a két utóbbi kapcsolati síkra szorítóknak elsősorban, bár az első vetületben is érzékelhető a hatásuk.

A korábban jellemzően írásban nem rögzített etikai szabályok egy része – különösen a 20. századtól – egyre inkább írott formát öltött.¹⁶

Megfigyelhető, hogy az etikai kódexekben olvasható megfogalmazások gyakran igen közel állnak a jogi normákhoz, hasonló a szóhasználatuk módja, hasonló a logikai felépítésük. Az etikai kódexek és a jogszabályok közti legfontosabb különbség a jogkövetkezmények, a végrehajtás és jogorvoslat jogintézményeinek hiányában lelhető fel. Az egyaránt írásban rögzített szabályok gyökere azonos, létezik egy közös tartalmi magjuk, amelyet azonban az erkölcsi kódexek egy szűkebb közösség számára kiegészítenek, további elvárásokkal bővítenek.¹⁷ Ez különösen hangsúlyos. Az etika ugyan-

¹³ Vö. „[...] mivel a jobb jogalkotás napirendje nem torzulhat olyan irányba, hogy az lehetővé tegye a Közösség végrehajtó hatalma számára, hogy ténylegesen jogot alkosson a »soft law« okmányok segítségével, ezzel esetlegesen aláásva a Közösség jogrendjét, elkerülve a demokratikusan választott Parlament bevonását és a Bíróság jogi felülvizsgálatát és megfosztva a polgárokat a jogorvoslat lehetőségétől.” Ld. Az Európai Parlament állásfoglalására irányuló indítvány a „soft law”eszközök alkalmazásának jogi és szervezeti hatásairól (2007/2028(INI)).

¹⁴ Vö. 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról, 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról stb.

¹⁵ „A jogállam rendjének a betartása nem egyszerűen rendőri kérdés, nem is működik úgy, hanem erkölcsi kérdés, egyéni felelősség.” Bővebben: ZLINSZKY J: Közéleti és jogászai etika a gyakorlatban, Szent István Társulat, Budapest, 2007. 13. „Jogunk van azon vitatkozni, hogy milyenek legyenek a szabályok, jogunk van azokat, akikre rábízunk e kérdés eldöntését, kiválasztani. Ám, ha egyszer a szabályokat meghozták, akkor amíg érvényben vannak erkölcsi köteletségünk követni őket.”

¹⁶ Több mint 2400 évvel ezelőtt, Hippokratész (i.e. 460–377) követelte, hogy minden görög orvos csatlakozzon egy magas színvonalú szakmai etikai szöveget tartalmazó fogadalomhoz. A hippokratészi eskü az ókorban és a középkorban a világ sok részén a gyógyító orvosok etikai–szakmai szerződésének meghatározó része lett. (ld. még: GERBER Tamás: A bírák etikai kódexének megalkotásához vezető út. *Jogi Fórum*, Székesfehérvár, 2004. december. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gerber_tamas__a_birak_etikai_kodexenek_megalkotasahoz_vezeto_ut\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gerber_tamas__a_birak_etikai_kodexenek_megalkotasahoz_vezeto_ut[jogi_forum].pdf))

¹⁷ Ld. még ugyanott.

is a gyakorlati filozófiának az az ága, amely az erkölcsi parancsok érvényességének filozófiai megalapozásával foglalkozik, a filozófia egyik tudományága Arisztotelész óta.¹⁸ Tárnya az erkölcs és az erkölcsiség alapelvei. Hangsúlyozandó, hogy az erkölcsi parancsokat azonban nem az etika fogalmazza meg. Az erkölcsi parancsok filozófiai megalapozása azt jelenti, hogy érvényességüket valamely más, egyetemesebb filozófiai tételtől vezethetjük le. Az etika általános jelentése: észszerű, a józan ész alapján meghozott optimális¹⁹ és helyes döntés. Az ókori etikai tanítások erényetikai tanítások, melyek középpontjában az áll, hogy mi is az a legfőbb erény, amelyet az embernek birtokolnia kell ahhoz, hogy cselekedetei helyesek legyenek. További problémája az ókori etikáknak az erény megszerzésének a módja: az a kérdés, hogy születésünktől birtokában vagyunk-e az erényes cselekedetek ismeretének, vagy életünk során tanulás útján szerezzük meg azt. Az erényetika leginkább Arisztotelész etikáján²⁰ keresztül mutatható be.²¹ Az etika tehát olyan bölcsészettudomány, amely az erkölccsel foglalkozik, az emberi viselkedés normáinak elméleti következményeit és okozati összefüggéseit vizsgálja. Viselkedési lehetőségeket kínál fel, de nem dönt helyettünk. Nem írja elő szabályként a viselkedés erkölcsi normáit, hanem tanulmányozza az erkölcsi hozzáállást, hogy megmutassa bizonyos normák feltételeit és következményeit.²² A filozófiai etika nem ad konkrét szabályokat a társadalmi életre, nem bizonyos helyzetekre ad tanítást, hanem általánosságban fogalmazza meg az élet szabályait, amelyek belsőleg is kötelezik az embert. Nem a szokásaink és a hagyományokhoz való alkalmazkodás lesz

¹⁸ Az etika mint filozófiai tan a periklészi korban alakult ki, azonban döntő szerepe a Szókratészi filozófiának volt.

¹⁹ Az adott lehetőségek közül a legjobbnak ítélt megoldás.

²⁰ ARISZTOTELÉSZ: *Nikomakhoszi etika*. Magyar Helikon, Budapest, 1971.

²¹ Szerinte az erény az a lelki alkat, ami dicséretet érdemel. Az erények két fajtáját különbözteti meg: az észbeli és az értelmi erényeket. Az *észbeli erények* (okosság, bölcsesség) olyan erények, amik taníthatók; az erkölcsi erényeket (mértékletesség, nemes lelkű adakozás) a szokás alakítja ki az emberben, nem taníthatóak. Az erényetika képviselői továbbá kitíni Zénón és a sztoikus filozófusok. Zénón szerint minden jó, aminek része van az erényből. Az erényt pedig úgy határozta meg, mint ami egyaránt lehet mesterség vagy tudomány és nemmesterség és nemtudomány (nemes becsvágy, lelkierő). Erényre pedig úgy tesz szert az ember, hogy körülményei hozzák létre, mert ösztönszerűen kerüljük a természetellenest. Az összes erény célja a boldogság lesz. A sztoikusok szerint többféle erény is létezik, amelyek azonban egymástól elválaszthatatlanok. Az erények testi jellegűek, úgy laknak a testben, mint valami élőlény. Az erények célja pedig a boldogság elérése.

²² A *filozófiai etika* és a *normatív etika* kifejezések egy alapvető problémára utalnak. Mi is voltaképpen az etika. Ismeret vagy előírás, tény vagy érték(tételezés)? A *van* és a *legyen* problémája az etikától függetlenül is sokat vizsgált elméleti kérdés. Az etika szerepének félreértése volna, ha azt várnánk tőle, hogy tételezze, létrehozza, kidolgozza az erkölcsi követelményeket, meghatározza a normák tartalmát, azt, hogy mi helyes és mi helytelen. Az erkölcsöt nem szakemberek (az etika művelői) hozzák létre, s nem az etika megtanítása - tanulása teszi az embereket erkölcsössé. Szókratész ugyan azt gondolta, hogy ha ismerjük, mi a helyes, a jó, akkor ennek megfelelően cselekszünk. Elmélet és gyakorlat, megismerés és cselekvés között nincs ilyen közvetlen kapcsolat. Elméleti ismereteink ugyanakkor az élet minden területén formálják magatartásunkat, közvetett módon hatnak a gyakorlatra. Így van ez az etika esetében is. Vagyis az etika megalapozását, elméleti előfeltételeit, kiindulópontját a filozófia képezi. A különböző filozófiai elméletekből eltérő etikai következtetések adódnak. Ahány filozófia, annyi etika. (Vö. VARGA István: *Etika*. Id. http://www.viszki.sulinet.hu/tananyagtar/etika/kuszko/Etika_tankonyv.pdf)

a helyes cselekvés elve, hanem az a cél, amelyben megtalálni véljük az emberi létezés értelmét. Amíg a jogtudomány az emberi cselekedetek külső, addig a filozófiai etika a cselekedetek belső elveit vizsgálja.

Az etikai kódex és a foglalkozásetika szakkifejezések korunkban kifejezetten hangsúlyos fogalmak lettek. Alapvető kérdésként merül föl, hogy milyen emberi tevékenységekhez kapcsolódóan szükséges etikai kódex megfogalmazása, milyen foglalkozásokban nélkülözhetetlen a szerepe? Etikai kódex jellemezheti azokat a hivatásokat, amelyek az emberi élet alapvető vonásait, viszonyait, relációit érintik. A közérdek szolgálata az elsődleges szempontja lehet azoknak a hivatásoknak, amelyekben indokolt a foglalkozási kötelezettségek mellett az erkölcsi kötelezettségek kódexét is kidolgozni. Az etikai kódex közös jellemzői, hogy olyan szabályokat tartalmaznak, amelyeket alanyi önként követ(het)nek ott, ahol jogszabályok nem, vagy csak részben kötik őket. Olyan előírásgyűjteményről van szó, amellyel etikai célok és megvalósításuk szabályait határozzák meg, és amelynek feladata az intézmények, szervezetek, társaságok, tömörülések, hivatások (esetleg cégek) etikai elveinek kialakítása, ápolása és továbbadása, örökül hagyása.

Szintén fontos közös vonása az etikai kódexeknek, hogy mindig valamely konkrét hivatás gyakorlóit magatartására irányulnak. Magyarország Alaptörvénye a XII. cikkében rendelkezik mindenkinek jogáról a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, miszerint képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles is hozzájárulni a közösség gyarapodásához. Vizsgálódásunk tárgya azonban nem csupán a munka, hanem a hivatások köre.

„A foglalkozás, amelyhez a társadalomban szakismeretre, szakképesítésre van szükség, szakma. Ilyen szakma a jogász pálya is. Egyetemi, főiskolai végzettséget kíván többnyire, de – történelmileg nézve – legalábbis hosszú gyakorlat során megszerzett, az általános alpműveltségre, iskolázottságra ráépülő sajátos ismereteket követel meg gyakorlójától ez a pálya, a joggal való foglalkozás bármelyik ága. A jogász az emberek társadalmi gondjaival, egymás közötti nézeteltéréseivel, ezek szabályozásának módjával, a társadalmi békés egymás mellett élés rendjének megteremtésével foglalkozik, s mindazzal, ami ehhez vezet vagy ennek részét képezi, képezheti. [...] Hivatás-e egyáltalán a jogász pálya? [...] lehet minden foglalkozást hivatásszerűen gyakorolni. Minden odaadással, jól, mások hasznának szem előtt tartásával végzett tevékenység lehet hivatással végzett munka. Ám a valódi hivatások²³ alatt azokat az életpályákat értjük, amelyek célja és tartalma a mások szolgálata: egészségük, lelki gya-

²³ A hivatás a *Magyar értelmzők kéziszótár* szerint valamely foglalkozás, pálya iránti hajlamot, elhivatottságot, e hajlam alapján választott foglalkozást, életcélnt jelent. A személyes elkötelezettséget hagyományosan hivatástudatnak nevezzük. A hívő ember munkája során is Istent helyezi figyelem középpontjába, számára a hivatás Isten általi hívás, hogy egy célért, eszményért teljesen odaadja életét. A „*profession*” (hivatás, szakma) kifejezés eredetileg a szerzetesi fogadalomra vonatkozott. A „*profess*” szóból származik, amely hitvallást, a vallásos meggyőződés kinyilvánítását jelenti, mélyebb gyökere a „*priest*”, pap kifejezéshez kapcsolódik.

rapodásuk, műveltségük, szabadságuk, békéjük szolgálata. Ilyen értelemben hivatás a jogászi pálya is.”²⁴

2. A jogászi hivatásrendek mai magyar etikai kódexei

Megállapítható, hogy az etikai kódexek száma a különböző hivatások területein csakúgy, mint a jogászi hivatásrendek vonatkozásában, növekszik és mindig azzal a szándékkal szövegezik, hogy rendelkezéseit az adott közösség tagjai elfogadják, tiszteletben tartásuk. A jogászi hivatással összefüggő etikai kódexek megjelenését számos tényező generálta. Mindenekelőtt a jó kormányzás²⁵ elvárása a közszolgálat és az igazságszolgáltatás hatékony működése iránt. Az etikus munkavégzés eszménye felerősödött a gazdasági válság(ok) hatására is. A polgárok érzékenysége és elvárásai a globális értékválsággal egy időben hangsúlyt kaptak, csakúgy, mint az átláthatóság és a korrupció elleni harc.

A jogászi hivatással összefüggő etikai kódexek körébe tartozik a Bírói Etikai Kódex²⁶, a Magyar Kormánytisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe, valamint az Ügyészek Országos Egyesületének szabályzata az ügyészek alapvető jogairól, kötelességeiről és felelősségéről; a legfőbb ügyész ajánlása az ügyészi hivatás etikai szabályairól;²⁷ az Ügyvédek Etikai Kódexe: az 1/2011. (VI. 17.) MÜK szabályzat az ügyvédi hivatás etikai szabályairól szóló többször módosított 8/1999. (III. 22.) MÜK szabályzat ki egészítéséről; valamint a Közjegyzők Etikai Kódexe: A Magyar Országos Közjegyzői Kamara 13. számú Iránymutatása a Magyar Közjegyzőség Etikai Szabálykönyvéről módosításokkal egységes szerkezetben.

Nem tárgya a jelen vizsgálatnak az Európai Bíróság tagjaira és korábbi tagjaira a Szerződésben, az Európai Unió Bíróságának alapokmányában, valamint a Bíróság

²⁴ ZLINSZKY János: *Keresztény erkölcs és jogászi etika*. Budapest, Szent István Társulat, 1998. 16–17.

²⁵ „A ‘jó kormányzás’ fogalmának elterjedésével az állam-központú kormányzás modern *közjogias* és *közhatalmi* szemlélete immáron meghaladásra került. Ez utóbbi szerint a szavazók felhatalmazása képezi a törvényhozó hatalom számára a legitimációs alapot, hogy az autonóm jogalkotás politikát folytasson, amelyet a parlamentnek felelős kormány végrehajtási normákkal és programokkal foganatosít. Ezen XIX. századi felfogás jegyében az *államhatalmi ágak szét vannak választva*, a *hatáskörök* szigorúan rögzítettek, továbbá a *jogforrási hierarchia* jellemzi a jog termelését. A közigazgatás az igazságszolgáltatással együtt jobbra a végrehajtás területén helyezkedik el, s így válnak a szó szoros értelmében vett *jogalkalmazó* szervekké. Mindezek a jogállamiság, pontosabban a *törvényuralom* garanciáját is jelentik. A törvényhozó parlamentnek felelős kormány programjának *legitimitása* a választóktól a *választásokon* kapott felhatalmazásából származik, amely program a pártok választási programjaiból áll elő.” (FRIVALDSZKY János: *Jó kormányzás és helyes közpolitika alkotás*. Ld. <http://jesz.ajk.elte.hu/frivaldszky44.html>)

²⁶ Az Országos Bírói Tanács (OBT) november 10-i ünnepélyes ülésén egyhangúlag elfogadták a 2015. január 1-jén hatályba lépő Bírói Etikai Kódexet.

²⁷ A Szabályzat az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az ügyészségnek a büntető igazságszolgáltatás rendszerében betöltött szerepéről szóló Rec (2000)19. számú ajánlásában, továbbá az ajánlást felülvizsgáló, az Európai Ügyészek Konzultatív Tanácsának Munkacsoportja (CCPE-GT) 9. (2014) számú Véleménytervezetében, valamint az ügyészek etikai és magatartási szabályairól szóló európai irányelvekben, a „Budapesti Irányelvek”-ben foglaltakon alapul.

eljárési szabályzatában meghatározott etikai szabályok.²⁸ (Rájuk Az Európai Unió Bírósága tagjainak és korábbi tagjainak etikai kódexe is vonatkozik, amelyet a Bíróság és a Törvényszék közösen fogadott el, és amely arra irányul, hogy egyértelművé tegyen a fent hivatkozott rendelkezésekből eredő bizonyos kötelezettségeket.²⁹)

3. Bírói döntéshozatal³⁰ etikája

A bírói döntéshozatal morális kérdéseivel számos szakirodalmi munka foglalkozik.³¹

Döntéshozáskor a morális értelmezés „hipotetikusan háromféle erkölcsi viszonyulást jelenthet: a bíró [...] értelmező magyarázatában az Alkotmány szövegétől függetlenül kifejtheti saját erkölcsi meggyőződését, érvényre juttathatja a közfelfogáshoz kapcsolt közerkölcsöt vagy más néven a konvencionális erkölcsöt, és törekedhet az alkotmányjogi moralitás feltárására. [...] Amint az ember egy 'nehéz esetenél' eljut a határvonalhoz, ott a bíró erkölcsi felfogásának és olvasatának van szerepe.”³² Az erkölcs és jog kapcsolatának kérdése a gyakorlatban minden döntése meghozatalakor érinti a bírót. Nem bocsátkozva bele a bőséges szakirodalmi álláspontok bemutatásába, hogy egy-egy bírói döntés során mennyi ereje van a bírói szubjektumnak, jelezni szeretnénk, hogy a

²⁸ A Bíróság 2012. szeptember 25-i eljárési szabályzatának egységes szerkezetbe foglalt változata: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_hu.pdf
2017. január 1-én lépett hatályba. Személyi hatályát tekintve az etikai kódex azon igazságszolgáltatási fórumok tagjaira és korábbi tagjaira vonatkozik, amelyek az Európai Unió Bíróságát alkotják vagy alkották. A kódex előírásai nagyban hasonlóságot mutatnak a magyar bírói etikai kódex rendelkezéseivel. Itt azonban a végrehajtásra konkrét előírásokat találunk. A Bíróság elnöke – tanácsadó bizottság segítségével – gondoskodik az etikai kódex megfelelő alkalmazásáról. A bizottság a Bíróság legrégebben hivatalban lévő három tagjából, valamint a Bíróság elnökhelyetteséből áll, amennyiben ez utóbbi nem szerepel az említett tagok között. Ha a Törvényszék tagja vagy korábbi tagja esetében kell döntenie, a bizottság tanácskozásain a Törvényszék elnöke, elnökhelyettese és egy másik tagja is részt vesz. A bizottság munkáját a Bíróság hivatalvezetője segíti. A bizottság egyedi esetben, az Európai Unió Bíróságának alapokmányában foglalt rendelkezések sérelme nélkül az érintett taggal vagy korábbi taggal ismertetheti a véleményét, miután meghallgatta őt.

²⁹ Az Európai Unió intézményeitől, szerveitől, hivatalaitól és ügynökségeitől származó tájékoztatások az Európai Unió Bírósága ????? Itt valami hiányzik?? Az Európai Unió Bírósága tagjainak és korábbi tagjainak etikai kódexe (2016/C 483/01; Az etikai kódexből eredő átláthatósági követelményekkel összhangban a tagok külső tevékenységeit, miután a tevékenység lezajlott, minden évben közzé kell tenni az intézmény honlapján.)

³⁰ Vö. Alaptörvény 28. cikk: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

³¹ Pl. POKOL Béla: A bírói döntési folyamat elemzése. *Jogelméleti Szemle*, 2002/4. SZENTES Barbara: A bírói döntéshozatali folyamat pszichológiai kitekintéssel. *De iurisprudentia et iure publico*, 2011/4. http://epa.oszk.hu/02500/02567/00006/pdf/EPA02567_Studia_Iuvenum_Iurispritorum_6_2012_011-024.pdf; TÓTH Gábor Attila: Herbert L. A. Hart és a bíró morális felelőssége. *Világosság*, 2010 tavasz. (Ld. még http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/14_sz_melleklet_-_toth_gabor_attila_herbert_l_hart_es_a_biro_moralis_felelossege.pdf); KONDOROSI Ferenc – UTTÓ György – VISEGRÁDY Antal: *A bírói etika és a tisztességes eljárás*. Budapest, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., 2007.

³² TÓTH i. m.

bíró tevékenysége szempontjából nem elhanyagolható a döntés erkölcsi, etikai vetülete. Jerome Frank azt állította, hogy a bírói szubjektum döntően rányomja bélyegét az ítéletre, azokban az esetekben pedig, ahol a tények lehetővé teszik a választást a bíró számára, mint például az ellentétes tanúvallomások esetében, még inkább előtérbe kerül a szubjektivitás. Frank szerint ilyenkor a bíró a benyomásaira, emlékeire, személyes értékeire fog hagyatkozni, és ennek alapján hozza meg az ítéletet. Frank *Emberi lények-e a bírók?* című tanulmányában azt írja, hogy a jogkereső polgárok azt várják a bíróktól, hogy automataként működjenek: pénzt dobnak a gépezetbe, megnyomnak egy gombot és kijön a bírósági „automatából” az igazságos ítélet. Az USA Legfelső Bíróságáról azt írja, hogy rendkívül nagy szerepet játszanak az ítélezésben a pszichológiai tényezők, a bíró ‘tudatlanja’ nem inkább: tudattalanja, vagy tudatalattija?? (Freud után). Ezt olvashatjuk: „[h]atalmas szerepet játszik az ítélezési folyamatán a »tudatalatti« különösen ott, ahol az ügy közelről érint kortársi gazdasági és társadalmi problémáikat.”³³ Mindezek után, nem elhanyagolható megemlíteni, hogy Frank maga is bíró volt.

Oliver Wendel Holmes, amerikai fizikusból lett író, majd jogász hangsúlyozta ki azt, hogy a jog pusztán *jóslat* arra nézve, hogy a bíróságok ténylegesen mit fognak cselekedni. A jog előreláthatóságát csupán illúziónak gondolta, a logikai műveleteket ugyanis átszövik az értékítéletek. A bíróságot jelképnek tekintette, amelynek keretein belül a tényelemek és az értékelemek joggá szövődnek össze. Szerinte sokkal inkább a bíróságok alakítják a jogot, ugyanis a döntési folyamat során elkerülhetetlen, hogy a tényelemek, vagy a logikai mechanizmus, érzelmek, értékítéletek nélkül tudjanak kiteljesedni, így nem tudnak önmagukban egyedüli meghatározójává válni az ítélezési folyamatnak. Valójában ő is a bírók objektivitásának és szubjektumának keveredéséről beszél.³⁴

A szubjektív elemek elemzésének feltárása nélkül megjegyezzük, hogy a jogrendben hosszú idő óta érvényesülnek olyan garanciális elemek,³⁵ amelyek a bírói szubjektivitás erejét egy kontrollált mederben tudják tartani. Ezek egy része a jogi normák kialakulásával egyidős; elég gondolni a jogorvoslati rendszerre, mint garanciális elemre, melyben nem egy bíró hoz döntést az egész eljárás folyamat során, annak különböző fokain. Szintén garanciális elem az ügyészi, ügyvédi jelenlét és tevékenység, a tárgyalás nyilvánossága, valamint a társas bíraskodás, ami mind a bíró nemkívánatos önkénye ellen hatnak.

A garanciális elemek sorában végül helyet kaphat a Bírák Etikai Kódexe is.

4. A bírák etikai kódexének változásai Magyarországon 1993 és 2015 között

Mínt hogy a bíróságok a közfigyelem középpontjában végzik munkájukat, egy-egy bíró hibás magatartása kihathat a bírósági rendszer megítélésre. Ahhoz, hogy a bírói döntések elismertek legyenek, olyan bírói karra van szükség, amelyet tisztelet és közmegebecsülés övez. Ennek érdekében minden egyes bírónak mind bírói munkája, mind pedig magánélete során olyan magatartást kell tanúsítania, amely példát mutat a társadalom többi tagjának. A kódex azokat az etikai elveket és magatartási szabályokat tartalmazza,

³³ Jerome FRANK: *Law and the Modern Mind*. New York, Brentano's, 1930.

³⁴ Ld. még: MEZEI P.: A joghézag kérdése régen és ma. *Jogelméleti Szemle*, 2002/2.

³⁵ Bővebben: SZENTES I. m. 515.

melyek a bírók részére iránymutatásul szolgálnak, és az alkotmányos, törvényes rendelkezések végrehajtását segítik. Kifejezésre jut benne a bírói karnak a társadalom felé tanúsítandó felelőssége, illetve a bírók megfelelési igénye a társadalmi elvárásoknak.³⁶

Az első írott bírói etikai kódexet az Egyesült Államokban fogadták el 1924-ben, a nemzetközi standardok pedig körülbelül három évtizede alakultak ki.

A magyar bírói etikai kódex megalkotását 1993-ban a Magyar Bírói Egyesület (a továbbiakban: MABIE) kezdte el szorgalmazni.

Az 1996-97-es években, az igazságügyi reformtörvények megalkotásának időszakában az Országos Választmányban, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvény (a továbbiakban: Bjt.) rendelkezésén alapuló etikai kódex képe merült fel. A kódex előkészítéséről az Országos Igazságszolgáltatási Tanács 1999-ben határozott először, majd 2004-ben a hivatalos programjai közé is beemelte. A tervezet elkészítésére a Magyar Bírói Egyesületet kérte fel, amelynek eredményeként 2005. február 26-án másfél évtizedes előkészítő munka eredményeként a MABIE Országos Választmánya elfogadta a Bírák Etikai Kódexét, egyesületi iránymutatás formájában,³⁷ azzal, hogy az új kódex hatálybalépéséig az OBT megerősített. A kódex kidolgozása során folytatott viták alkalmával a véleményezők többsége hiányolta a normasértő bírói magatartás erkölcsi tartalmú szankcionálását. Sokak véleménye az volt, hogy szükség van egy olyan testületre, amely majd véleményt mond arról, hogy bizonyos bírói magatartás megfelel-e az etikai kódexben megfogalmazott elvárásoknak, a magatartás etikuss-e vagy sem.³⁸

Ennek az igénynek tett eleget (a régi) kódexnek az eljárási rendről szóló IV. fejezete, amikor a 18. pontban úgy fogalmazott, hogy a későbbiekben felállításra kerülő, bíróból álló Országos Bírói Etikai Tanács foglalkozik arról, hogy valamely konkrét bírói magatartás etikátlan-e. Az első alkalommal az MBE elnöksége volt jogosult³⁹ az OBET tagjainak megválasztására.⁴⁰

A bírák jogállásáról szóló 1997-ben megszületett törvény csak a bírók hivatali munkájának szabályozására terjedt ki, a magánéletben követendő szabályokra még nem. A MABIE 2005-ben, ahogy fent láttuk, megalkotott ugyan egy etikai kódexet, de kérdéses volt, hogy pontosan kikre terjed ki a hatálya, hiszen nem minden bíró volt tagja a MABIE-nek. 2005-ben, kötelező tagsággal nem rendelkező egyesület által elfogadott, tartalma szerint azonban minden bíró részére iránymutatásként szolgáló etikai

³⁶ A kódex megalkotásakor egy felmerült vélemény az volt, hogy az etikai eljárás ne egy meghatározott személy ellen folyjon, hanem egy vizsgálat alá vont magatartás ellen, melynek során annak megállapítása sem szükséges, hogy a magatartás megvalósult-e. Mivel nem személy ellen folytatják le a vizsgálatot, az eljárás során személy elleni szankció sem kerülne megállapításra. Az eljárás lényege lenne, hogy felhívna a figyelmet egy adott magatartás helytelen voltára.

³⁷ <http://www.mabie.hu/node/2158>

³⁸ Bővebben: http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/obet_beszamolo_0.pdf

³⁹ Az 1/2005.(II.26.) OV. határozatának d.) pontja alapján.

⁴⁰ Az elnökség 2005. október 7. napján fogadta el az OBET Szervezeti és Működési Szabályzatát. A szabályzat szerint a testület 12 főből áll. Tagja ítélkező és nyugalmazott bíró lehet, aki kivívta a bírói kar elismerését és megbecsülését. A megválasztott testület mandátuma az újonnan megválasztott Országos Választmány első üléséig tart.

kódex született. Az MTA Jogtudományi Intézet segédmunkatársának egyik előadásán elhangzott a következő: „[...] tartózkodni kell attól, hogy a kódexet egyfajta ajánlasként fogadják el. A kötelező erőt még az etikai kódextól sem muszáj megtagadni.”⁴¹

Ezen kódexszel kapcsolatos kritikák közül kiemelendő még az, hogy eljárás nem volt megindítható személy szerint megnevezett bíró ellen, valamint hogy azt nem kezdeményezhették kívülállók.

A 2005-ben született kódex alkalmazása az Országos Bírói Etikai Tanács (a továbbiakban: OBET) feladata volt, jelesül, hogy a hozzá érkezett és az általa észlelt ügyeken keresztül folyamatosan figyelemmel kísérje a bírói kar etikai magatartását, és a tagjai sorából kijelölt öttagú tanács, illetve a teljes ülés útján a Bírák Etikai Kódexe alapján állást foglaljon arról, hogy egy adott bírói magatartás etikátlan-e. Az eljárás kezdeményezésére bíró, vagy az OBET volt jogosult. A bírónak a kérelmet az OBET elnökéhez címezve, a Magyar Bírói Egyesület (a továbbiakban: MBE) titkárságán keresztül kellett benyújtania. Az eljárást az OBET elnöke által kijelölt öttagú tanács zárt ülésen folytatta le, állásfoglalásáról szótöbbséggel határozott. Az eljáró tanács a szükséges mértékben tájékozódhatott, amennyiben az állásfoglalás meghozatalához nem állt rendelkezésre elegendő adat. Az öttagú tanács, illetve az OBET a felkéréstől számított 30 nap alatt, zárt ülésen foglalt állást az előterjesztett kérdésekben. Az állásfoglalás végleges volt, tartalmazta az eljárás iránti kezdeményezésben foglaltakat és az indokolást. Az öttagú tanács elnöke azt haladéktalanul megküldte az OBET elnökének, aki azt továbbította az eljárást kezdeményező bíró(k)nak, valamint a MBE elnökének a Bírák Lapjában való közzétételre.

Az OBET etikai tárgyu határozatai⁴² szerepét és helyét – az új kódex hatályosulását előkészítő, átmeneti 2015 év után – 2016-tól kezdődően átvették az OBET etikai állásfoglalásai.⁴³

5. A Bírák Etikai Kódexe – kódexfejlődés 2015 után

A 2005-ben egyszer már szabályozott környezettel szemben az utóbbi években felvetődött az etikai szabályok újrendezésének kérdése, részben az európai szintű közös etikai elvárásoknak⁴⁴ köszönhetően, részben a kor kihívásainak változása miatt,⁴⁵ és egy kis részben a média fokozott érdeklődése is indokolta egy új kódex létrehozását.⁴⁶

⁴¹ Koi Gyula: Az országgyűlési etikai kódex tervezetének megalkotása. *Állam- és Jogtudomány*, XLIX. évf., 2008. 113.

⁴² <http://www.mabie.hu/orszagos-biroi-etikai-tanacs/hatarozatok>

⁴³ <http://birosag.hu/obt-eves-ulesterv/725>

⁴⁴ CCJE (2001) OP N°1 Consultative Council of European Judges (CCJE) Opinion no 1 (2001) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) for the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on standards concerning the independence of the judiciary and the irremovability of judges Strasbourg, 23 November 2001. (bővebben: http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/5_sz_melleklet_-_ccje_-_opinion_no_1_2001_.pdf)

⁴⁵ A bírói magatartás bangalorei alapelvei – 2002. (bővebben: http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/a_biroi_magatartas_bangalorei_alapelvei_tel_jes_1.pdf)

⁴⁶ Dr. Turi Tamás, a Pécsi Ítéltábla elnökhelyettesének köszöntő beszédében hangzott el, „A bírói magatartásformák” címmel rendezett tanácskozáson (a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémia

Az OBH Elnökének kiemelt stratégiai célja volt a bírói integritás erősítése, melynek érdekében munkacsoportot is létrehozott. A Bíróági Integritás Munkacsoport⁴⁷ 2012. év végén feladatul kapta a bírói etika elveinek és eljárásjogi kérdéseinek áttekintését.

Közelebbről a bírák és az igazságügyi alkalmazottak, valamint a bírósági szervezetet és igazgatását érintő törvényességet, pártatlanságot, tisztességet, szakmaiságot, diszkriminációmentességet biztosító program és protokoll kialakítását. Cél volt a bíróságok átlátható és számonkérhető működését biztosító intézkedések kidolgozása.

Célként került megfogalmazásra, hogy a kódexnek ki kell terjednie minden bíróra, általánosan elfogadott kell, hogy legyen és alkalmasnak kell lennie a különböző élethelyzetekben elvárható viselkedési normák megjelenítésére. Lényegi kérdés volt tehát a kódex legitimitációja, annak eldöntése, hogy melyik bírói fórum fogadja el. A kódex-tervezetre érkezett javaslatok többségében arra irányultak, hogy az elfogadó szervezet az Országos Bírói Tanács (a továbbiakban OBT)⁴⁸ legyen, azonban korábban a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban Bszi.)⁴⁹ nem ruházta fel az OBT-t ezzel a hatáskörrel.⁵⁰

A kódex megalkotása során a legitimitáció mellett a szankcionálás kérdésköre volt a viták másik sarokpontja. Kérdésként merült fel az etikai és fegyelmi vétség⁵¹ elhatárolása eljárási és szankcionálási szempontból. A Munkabizottság arra a megállapításra jutott, hogy az etikai vétségek kisebb súlya és ennek megfelelő enyhébb szankcionálása indokolja, hogy eljárásjogi szempontból is elkülöníthető legyen az etikai és a fegyelmi vétség miatt indult eljárás, míg a felelősség megállapítását a fegyelmi ügyekben eljáró szolgálati bíróság hatáskörébe utalná.

Más szerzők korábbi kutatásaikban utalnak arra, hogy az Európai Unió egyes tagállamai milyen szabályozást választottak a bírói etikai kódexek megalkotása során, melyik fórum fogadja el az etikai kódexet és melyik jogosult eljárni annak megszegése esetén, elválik-e az etikai vétség a fegyelmi vétségtől, végül milyen szankciókat alkalmaznak. Ebben a „piros könyv”⁵² mérföldkő a bírói etika kutatása szempontjából. (Az

Bizottságának (SZAB) Jogtudományi Szakbizottsága szervezésében, Szegeden, a SZAB székház dísztermében) 2014. július 1-én.

⁴⁷ Az OBH elnöke 234/2012 (VII.24.) számú határozatában a bírósági integritás Munkacsoport felállításáról döntött.

⁴⁸ Vö. Alaptörvény 25. cikk „(5) Az Országos Bírói Tanács felügyeli a bíróságok központi igazgatását. Az Országos Bírói Tanács és más bírói önkormányzati szervek közreműködnek a bíróságok igazgatásában.”

⁴⁹ Vö. Alaptörvény 25. cikk „(8) A bíróságok szervezetének, igazgatásának és központi igazgatása felügyeletének, a bírák jogállásának részletes szabályait, valamint a bírák javadalmazását sarkalatos törvény határozza meg.”

⁵⁰ Az egyes igazságügyi, jogállási és belügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi CCXLIII. törvény a Bszi. 103. § (1) bekezdés e) pontjával tette ezt lehetővé, amely 2014. január 1-étől hatályos.

⁵¹ Vö. Alaptörvény 26. cikk (1) „[...] A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. [...]”

⁵² Ld. még: SZABADOS Dániel: A bírói etikai kódex megalkotásának egyes kérdéseiről. (<http://www.mabie.hu/node/2158>); továbbá: DÉKÁNY Tamás: Az etikai kódex elfogadása a korrupció ellenes harcban. *Belügyi Szemle*, 51. évf., 9. sz., 2003. 49.; ld. még: KONDOROSI Ferenc – UTTÓ György – VISEGRÁDY Antal: *A bírói etika és a tisztességes eljárás*. Magyar Közlöny- és Lapkiadó Kft., 2008. (későbbiekben a borítója után: „piros könyv”)

észt szabályozás mellett a lett és litván szabályozás⁵³ lehet kiegészítése a piros könyvben szereplő példáknak.⁵⁴)

Összességében ezek a kutatások azt az eredményt mutatják, hogy – a kódex elfogadásának körében – is érvényes az a megállapítás, amelyre a „piros könyvben” található etikai kódexek világtérképe alapján is juthatunk, tudniillik hogy a legtöbb európai országban az etikai kódexet a bírák egyesülete, szövetsége vagy egyéb fóruma fogadja el.⁵⁵

Elvi jelentőségű, hogy az elfogadó testületben minden bírót részt vehessen, tehát a kódex általánosan elismert, minden bíróra nézve kötelező volta nem kérdőjelezhető meg. A döntés érvényességéhez természetesen nem szükséges 100%-os támogatottság, elegendő lehet a teljes bírói kar több mint felének egyszerű többséget elérő szavazata. A kutatások azt mutatják, hogy az etikai és a fegyelmi vétség elbírálására a vizsgált államok⁵⁶ egységesen fegyelmi eljárást alkalmaznak.⁵⁷

A magyar bírósági rendszerrel való összehasonlítása során a fentiek azért bírnak jelentőséggel, mert a külföldi példákban a fegyelmi jogkört gyakorló szerv az igazságszolgáltatási rendszer szakmai felügyeletét ellátó legfelső bíróság szerve. A magyar igazságszolgáltatási rendszer igazgatási és szakmai irányítása az OBH létrehozásával elkülönült egymástól, a bírói kar – az etikai kódex tervezetéhez intézett javaslataiban – jelentős része az OBH irányítása felett ellenőrzési jogkört gyakorló OBK feladatává tette az etikai kódex elfogadását. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2013. évi CCXLIII. törvény (a továbbiakban: a Bszi.) 103. § (1) bekezdés e) pontjával lehetővé tette 2014. január 1-jétől, hogy az OBK az általános központi igazgatás területén elfogadja a bírák Etikai Kódexét és közzétegye azt a központi honlapon.

A Bjt. 105. § szerint fegyelmi vétséget követ el a bírót, ha a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeit vétkesen megszegi, vagy az életmódjával, magatartásával

⁵³ Litvániában a litván bírák Általános Gyűlésén fogadták el a jelenleg hatályos etikai kódexet 2006-ban. A lett bírák etikai kódexét a Lett Köztársaság Bíróinak Konferenciáján fogadta el 1995-ben.

⁵⁴ Szabados Dániel megállapítja: Észtországban az Észt Bírák Egyesülete Együttes Ülésén (en banc) fogadja el a bírói etikai kódexet. Az ülést az igazságügy miniszter vagy a legfelső bíróság elnöke hívja össze minden év februárjának második péntekén, amelyen az észt bíróságok valamennyi bírája részt vesz. Az etikai kódex elfogadása mellett az Együttes Ülés a fegyelmi ügyek eldöntésére 5 kerületi és 5 elsőfokú bírósági bírót delegál a Legfelsőbb Bíróság Fegyelmi Kamarájába. (bővebben: <http://www.mabie.hu/node/2158>)

⁵⁵ Egyesült Államokban a mintegy 40 oldalas bírói etikai kódexet nem bírák, hanem ügyvédek írták.

⁵⁶ A kódex szabályainak megsértése Észtországban fegyelmi eljárást von maga után. Litvániában a Bírói Etikai és Fegyelmi Bizottság jár el első fokon, nevéből adódóan etikai és fegyelmi kérdésekben egyaránt, s amennyiben fegyelmi szankció kiszabására is sor kerül, az ügy az Igazságszolgáltatási Beszület Bíróságán folyik tovább. Lettorszában a Bírói Fegyelmi Bizottság jár el. Hatásköre kiterjed az olyan fegyelmi vétségek elkövetésének elbírálására is, mint például a szándékos törvénysértés az ítélet meghozatalában, a bírót munkavállalói kötelezettségének megsértése, a súlyosan hanyag ítélezés, vagy a pártokban, illetve politikai szervezetekben való részvétel jogellenes továbbfolytatása. A Bizottság döntésével szemben fellebbezési lehetőség van a legfelső bíróságon működő Fegyelmi Bírósághoz, amely felülvizsgálja a Bizottság döntéseit.

⁵⁷ A felelősség megállapítására hivatott szerv Észtországban és Lettorszában is a legfelső bíróság szervezetrendszerében működik, míg Litvániában független, különböző fokozatú bíróságokról delegált tagokból áll.

a bírói hivatás tekintélyét sérti vagy veszélyezteti.⁵⁸ A Bjt.119–129. §-ai tartalmazzák a fegyelmi vétséget elkövető bíróval szembeni fegyelmi eljárás szabályait.⁵⁹ Az ilyen esetben kiszabható fegyelmi büntetések: a feddés, a megrovás, egy fizetési fokozattal való visszavetés, két fizetési fokozattal való visszavetés, vezetői tisztségből való felmentés, bírói tisztségből való felmentés indítványozása. Annak érdekében, hogy a fentebb már részletezett etikai és fegyelmi vétségek súlyuknak megfelelően megkülönböztethetők legyenek, a kódex megalkotása során a munkacsoport indítványozta a jogkövetkezmények további kategóriáinak bevezetését, mint például a kedvezmények megvonása, az etikai vétség megállapítására okot adó cselekmény belső intraneten történő közzététele.⁶⁰

A Bjt. 105. §-ában megfogalmazott magatartások körére vonatkozó keret, jelesül, „ha a bíró életmódjával, magatartásával a bírói hivatás tekintélyét sérti vagy veszélyezteti”, tartalmilag a Bírák Etikai Kódexének rendelkezései által (is) kitölthető.

Ennek a kódexnek kifejezett célja a bírósági szervezet iránti közbizalom erősítése, egy olyan protokoll kialakítása, amely biztosítja egyfelől az értékközpontú, átlátható és számon kérhető működés, másfelől a törvényesség, a pártatlanság, a tisztesség, a szakmaiság és a diszkriminációmentesség érvényesülését a bírói szervezetben. A szabálygyűjtemény összeállításánál elsődleges szempont volt, hogy a bírói integritás nem csupán a befolyásolhatatlanság követelményét foglalja magában, hanem a fentiekben már említett magatartási szabályok összességét. Emellett indokoltá vált az előírások megsértésének a korábbinál hatékonyabb szankcionálása is. 12 tagú Koordinációs Testület⁶¹ alakult.⁶²

Az Országos Bírói Tanács a Győri Törvényszéken 2014. november 10. napján megtartott ülésén a már említett felhatalmazás⁶³ alapján, attól a célkitűzéstől vezérelve, hogy a XXI. század követelményeinek eleget tegyen, lefektette és megjelenítette azokat „a kiemelt és hangsúlyos értékeket, amelyek az igazságszolgáltatás függetlenségét szolgálják, az Országos Bírósági Hivatal Bírósági Integritás Munkacsoportjának előkészítő tevékenységét folytatva, a Magyar Bírói Egyesület által 2005. évben elfogadott Bírák

⁵⁸ A bírák fegyelmi és az ezzel összefüggő kártérítési ügyekben, továbbá a bíró munkájának szakmai és vezetői munkájának értékeléséből eredő jogvitákban 2011. július 1. napjától a Budapest területén működő Ítéltábla mellett elsőfokú szolgálati bíróság, a Kúria mellett másodfokú szolgálati bíróság jár el.

⁵⁹ Etikai eljárást Magyarországon jelenleg csak bíró, vagy maga az Országos Bírói Etikai Tanács indíthat, a fogalmazókat, titkárokat, és más, az igazságügyben dolgozókat nem ruházták fel a kezdeményezés jogával. Az amerikai kódex szerint valamennyi bírósági dolgozó az etikai bizottsághoz fordulhat. Nálunk az etikai bizottság tagjai csak bírák lehetnek, az USA-ban viszont a bizottságot öt bíró mellett öt nem bíró jogász és két állampolgári képviselő alkotja.

⁶⁰ Az észtt bírói etikai kódex általános rendelkezéseit lezáró norma szerint: „a szakmai etika elvárásait jogi alapokon, a bírák fegyelmi kamarájának döntései, úgy a kialakult bírói joggyakorlat, mint az idősebb bírák véleménye és a bírák lelkiismeretének irányvonalai mentén kell értelmezni. A bírónak ezen elvekhez kell igazítania magatartását az etikai kódexben tételesen nem szabályozott esetekben.”

⁶¹ A 21/2014. (II.11.) OBT határozat alapján.

⁶² Ennek vezetője dr. Gerber Tamás, az OBT tagja, a Székesfehérvári Törvényszék elnöke volt, és amelynek tagjait az OBT, az OBH és a MABIE delegálta, továbbá munkájában részt vettek a bírák fegyelmi ügyeiben eljáró első és másodfokú szolgálati bíróságok elnökei is.

⁶³ A Bszi. 103. § (1) bekezdésének e) pontjában foglalt.

Etikai Kódexének értékeit továbbépítve”, Magyarország bíráival folytatott széleskörű egyeztetést követően elfogadta a bírák Etikai Kódexét és azt közzétette a bíróságok központi honlapján.⁶⁴ Az Etikai Kódex a demokratikus jogállam független bíráival szemben támasztott, a jogszabályi előírásokon túlmutató, magasabb morális elvárásoknak megfelelő normák között meghatározza a bírák által követendő magatartásokat.

Az Etikai Kódex 2015. január 1. napján lépett hatályba. Az 5/2015. (I.13.) OBT határozat szerint – melyet a 11/2015. (II.10.) OBT határozat megismételt – az Országos Bírói Tanács az Etikai Kódex értelmezése, hatályosulása érdekében állásfoglalást ad ki. E határozat meghozatalának előkészítését a Tanács tagjaiból álló 3 tagú Etikai Állásfoglalás Előkészítő Bizottság végzi.⁶⁵

A kérelem előterjesztésére csak bíró jogosult. A kérelem nem irányulhat konkrét személlyel szembeni eljárás lefolytatására. Amennyiben a kérelmet nem bíró terjeszti elő, vagy tartalma szerint konkrét személlyel szembeni eljárás lefolytatására irányul, azt az OBT soros elnöke érdemi vizsgálat nélkül azt elutasítja. (Az OBET 2014. évi beszámolójában⁶⁶ is utalt arra, hogy nem tartaná helyesnek az eljárás megindítására jogosultak köre meghatározását.) Az OBT mellőzheti az állásfoglalás kiadását, ha attól nem várható az Etikai Kódex értelmezésének vagy hatályosulásának az elősegítése. Ez a mellőzés különösen akkor indokolt, ha a kérelem tartalma nem az Etikai Kódex hatálya alá tartozó magatartással függ össze, ha a kérelemben meghatározott magatartás esetlegessége vagy egyedisége miatt nem képezheti az etikai állásfoglalás alapját, illetve ha az OBT korábbi etikai állásfoglalása a kérelemben meghatározott magatartásra is vonatkoztatható.⁶⁷

Az állásfoglalás meghozatalának előkészítését az OBT tagjaiból álló háromtagú Etikai Állásfoglalás Előkészítő Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) végzi. A Bizottság az állásfoglalást határozati javaslatlaltal és az indokolás tervezetével a kérelem átvételét követő 30 napon belül előkészíti és az OBT soros elnöke részére megküldi. (Az OBT soros elnöke kivételesen indokolt esetben az előkészítésre ettől eltérő határidőt is megállapíthat, ebben az esetben erről a kérelmezőt is tájékoztatja.) Az OBT az állásfoglalását a Bizottság előkészítő iratának átvételét követő 45 napon belül az OBT rendes ülésén szótöbbséggel hozza meg. Az OBT az Etikai Kódexszel kapcsolatos állásfoglalásait az OBT honlapján közzéteszi, arról a kérelmezőt és az OBH elnökét közvetlenül is tájékoztatja.

Az Etikai Kódex felépítésében követi a jogszabályi szerkezetet. Preambulumában megfogalmazza az Alaptörvénnyel összhangban a bírói függetlenség követelményét. Hangsúlyozva, hogy a bírói hatalom feddhetetlen bírókból álló, átlátható bírósági rendszer útján tölti be alkotmányos szerepét. Kiemeli, hogy a bírói hivatás a bírakkal

⁶⁴ 131/2014. (XI.10.) OBT határozat (hatályosítva a 4/2015. (I. 13.) OBT határozat módosításaival).

⁶⁵ A feladat végrehajtásáról rendelkezett még a 6/2015. (I.13.) OBT határozat.

⁶⁶ Országos Bírói Etikai Tanács 8/2013. OBET Beszámoló az Országos Bírói Etikai Tanács 2009. május 8 és 2013. november 29. között végzett tevékenységéről.

⁶⁷ 127/2016. (XII.13.) OBT határozat Az Országos Bírói Tanács az Etikai Kódex alapján meghozandó állásfoglalások eljárási rendjének, a 11/2015. (II.10.) OBT határozat módosításáról.

szemben a társadalomban általánosan elfogadott etikai normákhoz képest szigorúbb erkölcsi szabályokra épülő követelményeket támaszt.

Az Etikai Kódex megalkotásának célja a preambulum szerint az volt, hogy a bírósági szervezet iránti közbizalom erősítése érdekében meghatározza a bírák által követendő erkölcsi normákat. Iránymutatásként fogalmazza meg a bírói hivatás etikai követelményeit, támogatást nyújt az etikai kockázatot rejtő magatartások megismerésében, és védelmezi a hivatásukhoz méltó magatartást tanúsító bírákat.

A kódex személyi hatályát illetően kiterjed minden Magyarországon kinevezett bíróra, és iránymutatásul szolgál az ülnökök és az igazságügyi alkalmazottak számára is.

Egyik legrégebb és legfontosabb alapelve a bírák etikai szabályainak a bírói függetlenség. Az Alaptörvény ugyan a bírói függetlenséget nem kezeli alapjogként, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a bírói függetlenségnek egyéb alaptörvényi rendelkezésekkel (pl. hatalommegosztás elvével) való együttes értelmezése fontos alkotmányossági kérdéseket vet fel [vö. 36/2013. (XII. 5.) AB határozat]. Az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdésében biztosított bírói függetlenséggel kapcsolatban az Alkotmánybíróság a 4/2014. (I. 30.) AB határozatban megállapította, hogy a „bírói függetlenség az igazságszolgáltatás függetlenségének legfontosabb garanciája. A független igazságszolgáltatás pedig a jogállami működés egyik fundamentuma. A bírói függetlenség nem alapjog, nem is a bíró kiváltsága, hanem a jogkeresők érdekét szolgálja. Ugyanakkor nemcsak igazságszolgáltatási vagy szervezési-igazgatási alapelv, hanem egyes elemeiben a bírói tisztséget viselő személy Alaptörvényben biztosított joga és kötelezettsége is. Azzal, hogy az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése a bírák szakmai és személyi függetlenségét is garantálja, jogot biztosít a bírák mint a bírói szolgálatot ellátó természetes személyek részére a függetlenséghez.” (Indokolás [43]–[44])⁶⁸

Az Alkotmánybíróság (legutóbb) a bírák nemzetbiztonsági ellenőrzésének szabályait vizsgáló 12/2017. (VI. 19.) AB határozatában megerősítette, hogy az alkotmánybírói gyakorlat következtében abban, hogy „a bírói függetlenség biztosítékának tekintti az elmozdíthatatlanság követelményét. [13/2013. (VI. 17.) AB határozat, 21/2010. (II. 25.) AB határozat, 1/2008. (I. 11.) AB határozat]. A bírói függetlenség része a személyi függetlenség: a bíró nem utasítható, akarata ellenére nem bocsátható el és nem mozdítható el a helyéről, csak sarkalatos törvényben meghatározott okokból és eljárás eredményeként. A személyi függetlenséghez tartozik az is, hogy a hivatásos bíró tisztsége egy életre szól” (Indokolás [83]).⁶⁹ Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a bírói függetlenség garanciarendszerében nagy jelentőséget tulajdonít a szervezeti és státusbeli biztosítékoknak. „A bírák Alaptörvény által garantált elmozdíthatatlansága egyebek között olyan személyes garancia, amely a bírák döntési autonómiájának biztosítója, mivel kizárja annak lehetőségét, hogy a törvényeknek és lelkiismeretének megfelelő ítélete miatt közvetett, a szolgálati jogviszonyával összefüggő retorzió érje” {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [84]}.⁷⁰

⁶⁸ 33/2017. (XII. 6.) AB határozata Indokolás [44].

⁶⁹ 33/2017. (XII. 6.) AB határozata Indokolás [45].

⁷⁰ 33/2017. (XII. 6.) AB határozata Indokolás [46].

Az Alkotmánybíróság – a minden befolyástól mentes ítélkezésben testet öltő – bírói függetlenséget feltétel nélküli követelménynek tételezte, amely abszolút alkotmányos védelem alatt áll {legutóbb a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatban, Indokolás [117], ezt megelőzően összefoglaló jelleggel a 19/1999. (VI. 25.) AB határozatban, ABH 1999, 150, 153.}. Az Alaptörvény hatálybalépését követően az alkotmánybírói gyakorlat, túllépve a korábbi kereteken, megállapította, hogy az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdésében szabályozott bírói függetlenség nemcsak alkotmányos elv, hanem egyúttal (Alaptörvényben biztosított) jogot is keletkeztet a bírák számára {4/2014. (I. 30.) AB határozat, Indokolás [44]–[45]}.” {3154/2017. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [19]}⁷¹

A 3154/2017. (VI. 21.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a bírói függetlenséggel összefüggésben az alábbi megállapításokat tette: „Az Alkotmánybíróság az Alkotmány hatályban léte alatt a bírói függetlenséget a hatalmi ágak közötti viszonyrendszerből, a hatalommegosztás elvéből vezette le [53/1991. (X. 31.) AB határozat, ABH 1991, 266, 267.]. E megközelítésben a bírói hatalom egyrészt független mind a törvényhozó, mind a végrehajtó hatalomtól, másrészt politikai értelemben véve semleges. Ez utóbbi azt jelenti, hogy amíg a törvényhozó és végrehajtó hatalom kölcsönös (politikai) függésben van egymástól, addig a bírói hatalom e politikai téren kívül létezik, függetlenül annak változásaitól. A bírói függetlenség ugyanakkor nem korlátlan, annak legfontosabb alkotmányos korlátja, és egyben a bírói működés alapja az ítélkezési tevékenység törvényeknek való alávetettsége. A törvényeknek való alávetettség ugyanakkor a függetlenség záloga is egyben, hiszen a bíróságok a politikai szféra által meghatározott és létrehozott törvényeket önállóan értelmezik. A bíróságok ítélkezési gyakorlata azonban független a politikai változásoktól, és egyfajta folyamatosságot, állandóságot jelent, a másik két hatalmi ág dinamizmusával szemben. Ebből következően a bírói függetlenség elve az Alkotmánybíróság korai gyakorlatában alapvetően az ítélkezési tevékenység függetlenségét jelentette. A további státuszbeli és szervezeti garanciák is (csak) a független ítélkezés biztosítását szolgálják. A bírácoknak nemcsak a másik két hatalmi ág képviselőitől, hanem a többi bírótól is függetlennek kell lenniük. Ez a belső (a bírósági szervezetrendszeren belüli) függetlenség is kétirányú: az ítélkezési tevékenység függetlenségét egyrészt biztosítani kell a többi bíróval szemben, azaz garantálni kell, hogy a bírók saját szakmai meggyőződésük alapján ítélkezhessenek, másrészt ki kell zárni az igazgatási befolyásolás lehetőségét is [38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256, 261–262.].

Már kiforrott és nélkülözhetetlen elemként van jelen, hogy szabályai egyaránt vonatkoznak a bírói hivatali tevékenységre és azon kívül a bíró által eltöltött időben is. A kódex 3. cikke *Méltóság* cím alatt szabályozza a bíró eljárása során, valamint a magánéleti, baráti kapcsolataiban, szabadidejében követendő magatartást, külön kiemelve a világhálón való jelenlét kívánalmait is.

Új elem a korábbiakhoz képest, hogy a függetlenség szabályozása magába foglalja, hogy a bírónak nem elég biztosítania a teljes befolyásmentességét, hanem ennek látását is meg kell őriznie. Függetlenségének megőrzése a törvényhozó és a végrehajtó

⁷¹ 33/2017. (XII. 6.) AB határozata Indokolás [76].

hatalommal való relációjában éppilyen fontos.⁷² Az Alkotmánybíróság a 4/2014. (I. 30.) AB határozatában (illetményfizetés kérdése a bírói tisztségből való felfüggesztés időtartama alatt) abban foglalt állást, hogy a hivatásos bíró személyes függetlenségének egyik biztosítéka a bírói tisztséghez méltó javadalmazás, amely tulajdonképpen a bíró gazdasági függetlenségét jelenti.⁷³

Az összeférhetetlenség szabályai körében megfogalmazást nyert, hogy – a politikai tevékenységektől való legszigorúbb elhatárolódás⁷⁴ mellett – a bíró még alkalmi csoportosulásnak sem lehet tagja, ha annak tevékenysége jogszabályba ütközik, és nem támogathat olyan karitatív szervezetet sem, amely politikai tevékenységhez köthető. A szocializmus második szakaszában, az 1960-as évektől kezdve a bírói függetlenség relatív, hiányos, konfliktusos, de működő rendszere volt jellemző, a rendszerváltást követően pedig stabilizálódott az alkotmányos rendszer, kiépültek és működésbe léptek az alkotmányos garanciák. A bírósági rendszer első átfogó reformja az 1989. évi XLII. törvény, mely a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvényt is átalakította, s amelynek leglényegesebb rendelkezése annak kimondása volt, hogy „a hivatásos bírák nem lehetnek tagjai pártnak és politikai tevékenységet nem folytathatnak. A népi ülnökök a megbízásuk időtartama alatt kötelesek bármilyen politikai tevékenység folytatásától tartózkodni.” E deklaráció a bírói függetlenség legfontosabb garanciájaként a bíró pártatlanságát kiemelve próbálta megszüntetni a bírói hatalomnak a szocialista berendezésre jellemző átpolitizáltságát.

A Bírák Etikai Kódexe a *Gondosság* cím alatt szabályozza azokat a magatartásokat, amelyek a hivatásgyakorláshoz köthetők. Eszerint a bíró a részére kiosztott ügy célirányos és észszerű határidőn belüli lezárására törekszik, a munkáját felkészülten, szorgalmasan, kellő szakmai alázattal végzi. Gondot fordít erőforrásainak rendeltetészerű és gazdaságos felhasználására. Önképzéssel és szervezett továbbképzések révén folyamatosan bővíti az általános és a szakmai ismereteit.

A bírák etikai szabályai körében az egyik legrégebbi és legelterjedtebb alapszabály itt is megfogalmazásra kerül, miszerint a bírói tisztesség megköveteli, hogy a bíró tisztességét ne használja fel személyes előnyök szerzésére. Jogai érvényesítése során a rendeltetészerű joggyakorlás követelményének minden körülmények között eleget tesz. A bíró nem teszi lehetővé, hogy lakásán más jogi hivatást gyakorló személy ügyfeleket vagy jogi képviselőket fogadjon.⁷⁵ Emellett távol tartja magát minden olyan megnyilvánulástól, amely az ügyek lefolyását vagy eredményét befolyásolhatná.

A tisztelet és együttműködés jegyében gyakorolja a hivatását, ennek során a bíró előítélettől és diszkriminációtól mentesen tiszteletben tartja minden ember méltóságát és ugyanezt megköveteli az eljárásban résztvevő személyektől és azok képviselőitől is.

⁷² Vö. Magyarország Alaptörvénye 26. cikk „(1) A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. [...]”.

⁷³ Megerősítette: 33/2017. (XII. 6.) AB határozata Indokolás [66].

⁷⁴ Vö. Magyarország Alaptörvénye 26. cikk „(1) [...] A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.”

⁷⁵ Vö. Magyarország Alaptörvénye VI. cikk „(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.”

A bíró hivatása gyakorlása során a hatóságok és szervek tagjaival, valamint munkatársaival hivatali együttműködésre törekszik, kölcsönös tiszteleten alapuló udvarias, kollegiális magatartást tanúsít. Része ennek az is, hogy a bíró a felettes bíróság iránymutatásait a felek előtt nem kritizálja, eltérő álláspontját nem hangoztatja. A határozataiban az alsóbb szintű bíróság sértő kioktatásától, a bírói tekintély rombolásától is tartózkodik. A kollégái által hozott döntéseket egyéb módon sem bírálhatja, megengedett azonban, hogy ezeket tudományos, oktatói vagy egyéb szakmai tevékenységének a gyakorlásakor, konstruktív jelleggel értékelheti, véleményezheti. Kifinomult és pontos megfogalmazása a kódexnek, hogy a bíró nem használ felek közti különbségtételt sugalló nyelvi eszközöket, tartózkodik a féllel való együttérzést mutató vagy leereszkedő megnyilvánulásoktól. A bíró tartózkodik minden olyan megnyilvánulástól, melyek a munkatársait érintően kötelezettségszegésre, politikai vagy egyéb érdekeket kiszolgáló ítékezésre utalnak.

Vezető bírónak lenni még nagyobb feladatot és felelősséget jelent. Így a kódex külön kiemeli a vezető beosztású bíróra vonatkozó szigorúbb szabályokat. Annak a bírónak, aki vezető is egyben, tartózkodnia kell a beosztottai emberi méltóságát sértő magatartástól, kijelentéstől, cselekedettől. Feladatát a munkatársaitól elvárt jogi és morális követelményeknek megfelelően, példamutatóan látja el. Igazgatási tevékenysége során a munkatársaival igazságos, következetes és méltányos. Ellenőrző tevékenysége során egyenlő mércét alkalmaz minden beosztottjával szemben. Beosztottaiért ennek megfelelően felelősséggel tartozik, és ügyel arra is, hogy a bírótársai hivatásukhoz méltó magatartást tanúsítsanak. Mint vezető és bizonyos értelemben képviselőt ellátó személy a bíróság céljai és érdekei érvényesítésén túl törekszik a többi szervezeti egységgel eredményes együttműködés kialakítására, a szükséges információk pontos és gyors cseréjére. Az Alaptörvény bíróságokat szabályozó 25. cikk (5) bekezdése szerint a bíróságok igazgatásának központi feladatait az Országos Bírósági Hivatal elnöke végzi. Bszi. harmadik részének „A bíróságok központi igazgatása” című részben a 65. § határozza meg általánosságban az OBH elnökének feladatait. Ennek értelmében „[a]z OBH elnöke a bírói függetlenség alkotmányos elvének megtartásával ellátja a bíróságok igazgatásának központi feladatait, valamint a költségvetési törvény bíróságokról szóló fejezet tekintetében a fejezet irányító hatásköreit, és felügyeletet gyakorol az ítélőtáblák és a törvényszékek elnökeinek igazgatási tevékenysége felett.” A Bszi. 76. §-a sorolja fel részletesen az OBH elnökének feladatait. Ilyenek az általános központi igazgatási feladatkörben fennálló, az OBH irányításával kapcsolatos, a bíróságok költségvetésével kapcsolatos, a statisztikai adatgyűjtéssel, az ügyelosztással és a munkateher mérésével kapcsolatos feladatok. Az OBH elnökének feladatai közé tartoznak továbbá a személyzeti kérdésekkel, a bíróságok igazgatásával, a képzéssel, tájékoztatással kapcsolatos feladatkörök. A Bszi. 76. § (1) bekezdésének b) pontja értelmében az OBH elnöke általános központi igazgatási feladatkörében az igazgatási feladatainak ellátása érdekében jogszabályi keretek között – normatív utasításként – a bíróságokra kötelező szabályzatokat alkot, továbbá ajánlásokat és határozatokat hoz. Az e rendelkezéshez fűzött miniszteri indoklás szerint:

„az OBH elnöke az általános központi igazgatási feladatai keretében képviseli a bíróságokat, kialakítja a bírósági igazgatás hosszú távú feladatait és a meg-

valósításuk feltételeit tartalmazó programot, jogszabályi keretek között a bíróságokra kötelező szabályzatokat alkot, továbbá ajánlásokat és határozatokat hoz, a bíróságokat érintő jogszabály alkotását kezdeményezheti, és a bíróságok véleményét összegezve véleményezi (az önkormányzati rendeleteket kivéve) a bíróságokat érintő jogszabályok tervezetét. Új jogosítványként és feladatként rögzítésre kerül a törvényben, hogy az OBH elnöke a bíróságokat közvetlenül érintő jogszabályokra vonatkozó napirendi pont megtárgyalásakor meghívottként részt vesz az Országgyűlés bizottságainak ülésén.”

A fenti rendelkezések alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az OBH elnökének szabályzatai alapvetően a bíróságokra vonatkozó kötelező szabályzatok megalkotását jelenthetik.⁷⁶

Az Alkotmánybíróság a 3154/2017. (VI. 21.) AB határozatban kifejtette, hogy

„a bírák szakmai függetlenségét illetően annak nincs jelentősége, hogy a bíróságok központi igazgatását egy testületi szerv vagy egyszemélyi vezető látja el, ha hatásköre nem terjed ki a bíróságok ítélkezési tevékenységének befolyásolására. A Bszi. ugyanakkor, pontosan arra tekintettel, hogy a központi igazgatás egyszemélyi felelős vezetőjének igazgatási feladatai jelentősen megnövekednek, szétválasztotta egymástól a bíróságok legfőbb igazgatási és legfőbb szakmai vezetését. Az Alaptörvénynek megfelelően a legfőbb bírósági szerv a Kúria, és ennek megfelelően a bíróságok egészét illetően a szakmai vezetői feladatokat a Kúria elnöke látja el, míg a bíróságok központi igazgatása – az Országgyűlés által a bírák közül megválasztott, egyszemélyi felelősséggel rendelkező igazgatási vezető – az OBH elnökének a feladata.” 3154/2017. (VI. 21.) AB határozat Indokolás [23].

6. Zárszó

Hosszú távon nem tartható fenn egy olyan jogrendszer, amely nélkülözi a társadalmi elfogadottságot.⁷⁷

„A bíró is akkor biztos a dolgában, ha társadalmi tekintélye van. A társadalmi tekintélyét az adja, ha megelőlegezik neki. Elhiszik, hogy azon a helyen, ahová őt ültették, ő azért ítélkezik, mert ez a dolga a mi meghatalmazásunk alapján. Ha ez a tudat benne megvan, akkor ezért elvárhatjuk a kötelességének a teljesítését, de nagyon nehéz egy társadalom felfogásával szemben dönté-

⁷⁶ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az OBH elnökének szabályzatában kizárólag olyan elvek és értékek vehetők alapul, amelyek az Alaptörvényből, a Bszi.-ből és a Bjt.-ből következnek vagy azokból közvetlenül levezethetők. A szabályzatok tartalmának tehát a bírósági igazgatással kapcsolatos kérdések rendezése körében kell megmaradnia és nem érintheti az ítélkező bíró függetlenségét. 33/2017. (XII. 6.) AB határozata Indokolás [81].

⁷⁷ Bővebben: MISKOLCZI B. P.: Az erkölcs és a jog szoros kapcsolata. *Polgári Szemle*, 11. évf. 4-6. sz.

seket hozni, olyan háttérben, ahol azt vallják, hogy minden hatalom huncut valamilyen módon.”⁷⁸

A bírák etikai kódexei ehhez az összetett folyamat során érvényesülő társadalmi elfogadottsághoz tesznek hozzá. Azt is hinnünk kell, hogy minden egyes bírói döntés alkalmával.

„Áldalak sors, hogy bíróvá nem tevél,
mi könnyű törvényt írni pamlagon.
Könnyű ítélni a felületesnek, és mily nehéz ki a szívet kutatja,
méltányolván minden redőzetét.”

Madách Imre: Az ember tragédiája

⁷⁸ ZLINSZKY J.: *Közéleti és jogászai etika a gyakorlatban*. Budapest, Szent István Társulat, 2007. 23.